

Titana: «La tradició no ha estat mai morta; viu i se sent més que mai»

Parlem amb la cantora de Godella Noèlia Llorens 'Titana' sobre el seu primer disc en solitari

Titana | Arxiu

Submergir-se en l'univers de **Titana** és visitar les arrels i viure la cultura valenciana que batega de la mà de cantaores, cantadors, dolçaineres, dolçainers, tabaletes i tabaletes, a més d'escoles de cant i de ball?, un món de gent apassionada de la tradició. Des dels 9 anys, Noèlia Llorens (Godella, 1988) ha après cant d'estil valencià i posteriorment ha estat alumna de **Josep Aparici**, **?Apa'**, **Tatiana Prades** i **Victòria Sousa**. El seu debut signat en solitari, *Titana* (RC Estudio, 2022), guardonat pel públic als Premis Carles Santos 2022, compagina les primeres cançons que va aprendre amb un homenatge molt íntim cap a la seua família.

El teu nom artístic, Titana, naix del malnom del teu avi, Titan, que era cantaor. Com t'ha influenciat la seua figura??

Ell va ser la persona de la meua família que va plantar la llavor de la música. És curiós perquè només hem coincidit un any en vida i va ser molt bonic perquè tot i que en persona no he pogut disfrutar-lo, sent que ho estic fent ara més que mai a través de la música.

El novembre del 2021 vas gravar el primer disc, 'Titana', però des dels 9 anys que cantes peces tradicionals. Què et va motivar a enregistrar un àlbum complet?

El meu inici va ser molt dur perquè tenia pànic escènic i cantava mentre plorava a dalt de

l'escenari. Sempre havia anat a classes de cant, fins que ens vam conèixer amb la dolçainera **Susana Díaz Tejedor**, que va ser la persona que em va donar l'espenta perquè començara a cantar en públic. Gràcies a ella he gravat un primer disc. El 2018 **Pau Cháfer** em va contactar per a participar en el directe de *Botifarra simfònic* al Palau de la Música de València, però en aquell moment estava amb les oposicions de mestra i ho vaig deixar passar, tot i que al final vaig acabar gravant una col·laboració a l'àlbum. I ara, dos anys després, **Cháfer** i jo hem acabat gravant el disc.

Poc després, juntament amb Miquel Gil, també vas participar al disc 'Arrel' (ACPV, 2021) del projecte 'Mural sonor' impulsat per Acció Cultural del País Valencià. Com va ser l'experiència?

Em van telefonar al cap d'un mes o dos de traure el meu disc i tenia por per si no podia compaginar les dues coses. Però l'experiència va ser i és molt important, perquè era una proposta a favor de la música popular del País Valencià amb el component emocional que un poeta de cada comarca explicava com era la seua terra fugint de les lletres regionalistes i amb uns arranjaments de **Miquel Gil**, que és un mestre. Vaig disfrutar molt.

Quin va ser el teu primer pas?

Al principi d'aquest camí vaig descobrir diverses cintes de casset, que eren dues hores a capel·la del meu iaio cantant sarsuela i altres, i de la meua mare, que va faltar el 2018, cantant valencianes. Vaig tenir clar que volia fer un disc perquè a la meua família la música tradicional sempre ha estat molt present: el meu iaio, la germana del meu iaio, la tia Milín, la meua mare? La idea era gravar un disc amb les cançons que vaig aprendre durant la primera etapa de cantaora i havia d'incorporar esta tradició familiar.

Haurà estat un plaer molt gran poder homenatjar la teua família?

Sí? al meu iaio li haguera agradat molt dedicar-se a la música. Malgrat això, en aquella època no es podia triar què t'agradava fer, la gent havia de dedicar-se al que donava diners. Ell era sabater i durant una temporada es van mudar a Banyeres de Mariola per treball i els llauradors d'allà anaven a buscar-lo per proposar-li anar a cantar a canvi del que guanyaria eixe dia fent sabates.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=rAOvkgGI68g>

Al disc hi ha una peça de nova composició ("Jota alegre", de Susana Díaz, amb lletra de les dues) i altres on has modificat la lletra ("Malaguenya de Castalla"). Com t'hi has enfrontat?

Sempre fa respecte canviar una lletra, però creia que era necessari. La majoria de les cançons tradicionals reflecteixen qüestions socials d'altres èpoques que actualment ja han quedat desfasades. En aquest cas, la lletra original deia: 'La malaguenya rondonya la festeja el meu cosí,/ diu que vol casar-se amb ella/ i s'amaga baix del llit'. O siga, està plantejant la malaguenya com si fos una dona rondada per un xic, i en canvi la nostra lletra diu: 'La malaguenya rondonya és un ball molt popular,/ quan repiquen les postisses/ la gent es posa a ballar'. A més, a les noves lletres es parla de figures de rellevància com per exemple Enric Valor en la mateixa cançó: 'Carrer Major de Castalla,/ eixe va ser el bressol/ de rondalles replegades/ pel nostre Enric Valor'. A més, hem intentat respectar el ritme i l'estructura de les cançons perquè les persones balladores puguen seguir ballant-les.

És una manera d'adaptar la tradició a un context més actual?

Sí, perquè l'actualització de les lletres aporta una visió més actual i feminista que fa que la gent jove i el públic en general puga o vulga acostar-se a aquesta música. Per exemple, "El bolero de Requena" diu 'Las mujeres de ahora visten de un modo/ que aunque no enseñen nada/ lo marcan todo' i nosaltres l'hem canviat per 'Las mujeres de ahora visten de un modo,/ que vistan como quieran,/ me importa poco'. En fi, sempre hi ha respecte a l'hora de canviar les lletres, però pensem que és necessari i simplement és la nostra proposta.

LA TRADICIÓ DELS HOMES

Per què "Cançó de bressol de la tia Milín" és tan especial?

T: La tia Milín m'agafava als braços en balancí per a adormir-me i sempre em cantava la mateixa cançó i amb la mateixa estructura. Passat un temps em vaig adonar que es tracta d'una cançó tradicional -perquè la música tradicional és aquella que conserva la seua funcionalitat-, i que era una jota. La tia Milín em va contar que esta cançó també li cantava la seua àvia.

Has estat alumna de grans cantadors com Apa, Tatiana Prades o Victòria Sousa. És un món xicotet, aquest?

T: És un món xicotet, sí, però més gran del que pareix. És cert que antigament si volies aprendre a cantar havies d'anar a les nits d'albades o de cant d'estil. Calia escoltar i aprendre i, si et donaven una oportunitat, eixa nit podies eixir a cantar. Què ha canviat? Des de fa uns anys s'han creat d'escoles de cant i de ball, que permeten aprendre a molta gent. D'altra banda, hi ha aquella dita que diu 'De pare dolçainer, fill tabaleter', és a dir, no només era una tradició familiar, també era un món d'homes. La primera tabaletera del País Valencià va ser **Rosa Xirivella**, que va nèixer a Foios als anys cinquanta. Arran d'una investigació que ha fet **Susana Díaz** pensem que va tocar el tabal per acompanyar el seu pare i el seu iaio dolçainers, ja que esta era la forma tradicional d'aprendre i, és clar, perquè no va tindre germans.

La música tradicional, almenys fins ara, ha privilegiat la visibilitat masculina. Com t'has sentit en un món d'homes?

T: Contínuament alçant la mà amb una llanterna i mirant de cridar l'atenció. De manera natural o per qüestions socials i polítiques en l'àmbit de la música tradicional les dones no han tingut l'oportunitat de tirar projectes endavant, i molt menys soles. Això fa que este món s'haja nodrit sobretot d'homes. Per tant, la majoria de formacions han sigut i són majoritàriament masculines i, probablement de manera inconscient, es criden entre ells perquè ja tenen eixe vincle creat. Però ara som moltes les dones que ens movem en l'àmbit de la música tradicional; hi ha cantaores, versadores, tocadores...

En el projecte de Titana també hi ha una banda d'homes i dones?

T: Sí, l'altra cosa que buscàvem és que no hi haguera només la figura de la cantaora? i volíem almenys dos o tres dones. A més de jo, la banda som **Eugenia Perucho** al contrabaix i **Susana Díaz** als vents tradicionals i percussions, a més de **Pau Cháfer** (piano i acordió), **Pepe Martínez** (guitarra i guitarró), **Tóbal Rentero** (llaüt i guitarró) i **Jordi Sanz** (bandúrria, mandolina i viola de roda).

'Titan', l'avi de 'Titana' Foto: Arxiu

Tornant al cant tradicional? Sobre el seu origen no hi ha molta documentació, tot i les connexions amb el flamenc. Com és possible que sapiguem tan poc de la nostra pròpia música?

T: Hi ha pocs especialistes que puguen fer un estudi de manera professional, no pel que fa a la seua capacitat sinó per les ajudes que es necessiten per dur a terme les investigacions. Al País Valencià tenim llibres sobre música tradicional que són com la Bíblia, com els de Fermín Pardo, Josep Vicent Frechina i Jordi Reig? o els articles que escriuen els germans Flores a la revista *Caramella*. Hi ha informació, però falten connexions. Hem sigut un país de migrants, i com més al sud més sons afandangats hi ha. Jo no soc cap experta, però sembla clar que hi ha connexions amb el món àrab i amb les cadències musicals del sud.

Has dit que tu no eres recuperadora de res. No trobes que interpretant cant tradicional ja assumeixes eixe paper?

T: Sí, però seria el paper de donar continuïtat en la forma de cantar tradicional i de difondre aquest tipus de música.

Malgrat l'escàs interès que hi ha hagut fins ara, creus que hi ha una revalorització del cant tradicional valencià?

T: Crec que estem en un moment molt bo, perquè tot i que hi ha molts camins a l'hora d'interpretar aquesta música, és de veres que ara tots estan ben activats. Tenim propostes de grans músics i cantaors com **Pep Gimeno ?Botifarra'**, grups de danses i artistes que aposten per una proposta amb més fusions, com **Marala?** Per tant, és cert que la música tradicional està de moda. Hi ha persones que diuen que la música tradicional està morta i que quan cantes està ressuscitant no sé qui. Estic farta de sentir-ho. La música tradicional no ha estat mai morta; simplement està de moda i es veu i se sent més que mai. Quan cantem no ressuscitem ningú perquè eixes cançons, tot i que potser s'havien deixat de cantar, continuen en la ment de moltes persones dels pobles.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=l--ooiF7-do>

Quines són les teves properes fites?

T: Buf! No en tenia cap i ara he cantat al Palau de les Arts amb **Botifarra**? així que no ho sé. Voldria que la música tradicional s'aprenga de manera natural i transversal en l'escola pública. Tal com adverteix **Dani Miquel**, "si no ensenyem la cultura popular als infants, este país se'ns va de les mans", i té tota la raó. M'agradaria seguir aprenent música tradicional envoltada de persones que m'estimen i jo estime. "Que siga el que més convinga!", com diu una amiga meua de Gandia.